האי מיבעי ליה ליתן צער במקום נזק. וריפוי ושבת וכושם כולהו מצער ילפינן דחייב במקום נזק כדמשמע בהמובל (לקמן דף פב.) דאמר תנא וכולן חייבין בתשלומין במקום נזק מנהני מילי אמר רב זביד משמיה דרבא אמר קרא פצע תחת פצע כו' משמע דכולהו ילפינן מצער ולרב פפא דאמר התם אמר קרא ורפא ירפא ליתן ריפוי במקום נזק כולהו ילפינן מריפוי וא"ת דהכא משמע דצער שלא במקום נזק פשוט טפי דאיצטריך קרא לצער במקום נזק ובפרק החובל (שם:) משמע דיפא דאמר צער שלא במקום נזק דמשלם מאן תנא וי"ל דשלא במקום נזק דלקמן היינו במקום שלא עשה רושם כדקתני כוותא על לפרניו וצער שלא במקום נזק דהכא היינו על בשרו שייכר ריטומו ולא אפחתיה מכספיה וצער במקום נזק דהכא כגון קיטע ידו ושייכר רגלו דאפחתיה מכספיה דהתם לא שמעינן ליה לא מחבורה ולא מכויה:

ש"מ תרתי. וא"ת לעולא אמרינן פיסמא עינו של חבירו בשוגג אי בתוגם נזק אין ד' דברים לא צער נמי ליחייב דבהתם קרא דמרבינן נזק כתיב נמי צער וי"ל דכל מה דמלינן למיפטר שוגג פטרינן ולכך מוקמינן דהאי קרא דמרבה שוגג דוקא בנזק דאיירי ביה עיקר קרא ולא בצער:

לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן. תימה דבפ"ק דקדושין (דף כד: ושם ד"ה מיבעי) מוקמי רבנן האי ושמתה להושיט ידו כמעי שפחה וסימא עובר שבמעיה דפטור משום שלא נתכוין לעין וה"ל לא נתכוין וי"ל דלא פטרוהו רבנן אלא היכא דלא נתכוין לעין וגם נתכוין לגופתו של עבד כי התם אבל נתכוין לעין אע"פ שנתכוין לגופתו אי לא נתכוין לגופתו אע"ג דלא נתכוין לעין לא:

בשגגה מכלל דה"ל ידיעה. משום דגבי גלות כתיב טובא בשגגה דיש לה דהא גבי חלב אע"ג דכתיב ביה בשגגה לא חייביגן ליתה לו ידיעה ומהאי טעמא נמי ממעטינן בריש אלו הן הגולין (מכות דף ז: ושם ד"ה אלא) אומר מוחר מבשגגה לגבי גלות אע"ג דגבי שבת וע"ז כתיב בשגגה ומחייבינן אומר מוחר בפרק כלל גדול (שבת דף פח: ושם): **נתכוין** לזרוק שתים וזרק **ארבע** כו'. לענין שבת פטור ואפילו לאביי דמחייב בפרק כלל גדול (שבת דף עג.) היינו נתכוין לזרוק שתים ונמצאו ארבע דומיא דנתכוין לחתוך התלוש וחתך את המחובר דהיינו שבכור תלוש ונמצא מחובר דאי נתכוין לזה וחתך זה היינו מתעסק כדמוכח בפרק קפק אבל (כריתות דף יט:):

פרט למתכוין לזרוק כו'. לשון רשאן פי' בקונטרס פרט למתכוין לזרוק ג' וזרק ארבע דלא הוי בכלל כי יזיד וטפי הוה ניחא לפרש דלא הוי בכלל מכה אים ומת דהוי לעיל מינה מלפרש כי יזיד דהוי בתריה וא"ת אמאי איצטריך לחייב גלות נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע דמהיכא ס"ד דפטור לגמרי ולאי לא אתיא דפשיטא דשוגג פטור ממיתה וי"ל דמבלא דייה דרש בלאו הן הגולין (מכות דף ז: ושם ד"ה אמר) פרט למתכוין לזרוק בגד זה וזרק בגד אחר ומהאי קרא הוה פטרינן אפי' נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע ולפירוש אחרון שפירש בקונטרס שפטור מגלות קשה קלת דבפרק אלו הן הגולין אמר אם בפתח בגלא אינה הדפו פרט לשונא בגלא דייה פרט לנתכוין לזרוק בגד זה והלכה לגד אחר ואשר לא לזה פרט למתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע והשתא מאשר לא לזה דכתיב ברש ואלה המשפטים הוה דמי טפי לפטור כגון נתכוין לזרוק בגד זה שלא נתכוין לגד הנרגלא וי"ל משום דהתחיל התנא לדרוש קרא דבגלא לדייה נקט ברישא נתכוין לזרוק בגד זה דרולה להזכיר הפשוט תחילה וא"ת אמאי איצטריך בגלא דבגלא לפטור נתכוין להרוג הבהמה והרג האדם ע"כ היינו לא נתכוין לזרוק בגד אחר לא נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע וי"ל דהתם איצטריך כגון שהיו הבהמה והאדם ג) זה בגד זה א"א כאבור בהמה ונמצא אדם ותימה דהא פליגי רבי ורבנן בנשמטו הבראן מקמו ומן הענ המתבקע דמר מחייב בהאי ברש אלו הן הגולין אמאי חייב והא הוי כמו נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע שנתכוין לנקע עינים שלפניו והלך למרחוק ד): **ואמר** רבה זרק כלי מראש הגג. רבה גרסינן דרבא מספקא ליה לעיל (דף יח:) אי בתר מעיקרא אזלינן אי לא ואקאמר דנפשוט מרבה שהוא רבו:

קדם וסילקו. פירש רב אלפס דרבה לטעמיה דלית ליה דינא דגרמי ברש הגוזל קמא (לקמן דף לא.) ולר"י נראה דהא גרמא בנזקין הוא ופטור לכולי עלמא: **זרק** תינוק מראש כו'. לא דמי לדרא טריפה דפטור לכולי עלמא באלו הן הנשרפין (סנהדרין דף עח.): כגון

מנהני מילי. דנזק חייב אפילו שוגג: **פצע תחת פצע.** קרא יתירא הוא להך דרשה דהא כתיב ד) כי יתן אוש בעמיתו כאשר עשה וגו' וכויה וחבורה דרשינן בהמובל (לקמן דף פד:): **במקום נזק.** דאפי' היכא דליכא נזק משלם נמי צער דלא תימא צער דבתבה רחמנא היינו בדליכא נזק כגון כוותא בשפוד על לפרנו דלא אפחתיה מכספיה ולהך דרשה מפקינן ליה בהמובל: **לענין נזקין חייב.** דהא אפקינן שוגג כמזיד ואונס כלון: **מלאכה מחשבת אסרה תורה.** שנתכוין לעשות מלאכה אלא כשבור שהיום חול או שבור שמלאכה זו מותרת. וכל הני דאמרינן הכא לא נתכוונו לעשות המלאכה הלכך פטור: **לענין גלות.** כגון אם נפלה על האדם ומת: **פטור.** דגבי גלות כתיב מכה נפש בשגגה (במדבר לה) ולא מיקרי שגגה אלא היכא דה"ל ידיעה מעיקרא וזה לא הכיר בה מעולם: **לענין עבד.** אם נפלה על עבדו וסימאה עינו פלוגתא דרשב"ג ורבנן: **לענין ד' דברים פטור.** דאע"ג דהכיר בה הוא שכחה שוגג ולא פשיעה: **לענין שבת פטור.** ואע"ג דמקריא שגגה לענין גלות פטור בשבת דבעינן מלאכה וכשבור שהיום חול וזה לא נתכוון: **לזרוק שתים וכו'.** לענין שבת פטור דמלאכת מחשבת בעינן: **לענין גלות.** חייב דכתיב ואשר לא לזה ושמתי לך מקום וגו' פרט למתכוין לזרוק שתים וכי יזיד איש וגו' ד) אלא בתורת ושמתי לך מקום וגו'. ליישנא אחרינא ואשר לא לזה פרט למתכוין כו' דפטור מגלות דהכי משמע שלא לזה שלא נתכוין לגדל ולזרוק אלו יוסף פרט לזה שלזה: **אם אמר כל מקום שהרגה פטור.** חייב שהרי יש כאן מלאכת מחשבת דזרק ארבע אבל נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע אפילו אמר כל מקום שתרגה פטור שעיקר מחשבתו אינה למלאכה: **זרק.** בעל הכלי כלי מראש הגג: **פטור.** זה ששברו במקל קודם שבירתה שהרי סופה ליפבר: **וזרק.** מזיק כלים מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות כו': **פטור.** שהרי מזריקתו אין סופו ליפבר עד שיבטלו הכרים וזה שבטל הכרים ואפילו הזורק עצמו נעלן פטור דגרמא בנזקין הוי: פטורין

נתכוין לזרוק שתים וזרק **ארבע** כו'. לענין שבת פטור ואפילו לאביי דמחייב בפרק כלל גדול (שבת דף עג.) היינו נתכוין לזרוק שתים ונמצאו ארבע דומיא דנתכוין לחתוך התלוש וחתך את המחובר דהיינו שבכור תלוש ונמצא מחובר דאי נתכוין לזה וחתך זה היינו מתעסק כדמוכח בפרק קפק אבל (כריתות דף יט:):

פרט למתכוין לזרוק כו'. לשון רשאן פי' בקונטרס פרט למתכוין לזרוק ג' וזרק ארבע דלא הוי בכלל כי יזיד וטפי הוה ניחא לפרש דלא הוי בכלל מכה אים ומת דהוי לעיל מינה מלפרש כי יזיד דהוי בתריה וא"ת אמאי איצטריך לחייב גלות נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע דמהיכא ס"ד דפטור לגמרי ולאי לא אתיא דפשיטא דשוגג פטור ממיתה וי"ל דמבלא דייה דרש בלאו הן הגולין (מכות דף ז: ושם ד"ה אמר) פרט למתכוין לזרוק בגד זה וזרק בגד אחר ומהאי קרא הוה פטרינן אפי' נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע ולפירוש אחרון שפירש בקונטרס שפטור מגלות קשה קלת דבפרק אלו הן הגולין אמר אם בפתח בגלא אינה הדפו פרט לשונא בגלא דייה פרט לנתכוין לזרוק בגד זה והלכה לגד אחר ואשר לא לזה פרט למתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע והשתא מאשר לא לזה דכתיב ברש ואלה המשפטים הוה דמי טפי לפטור כגון נתכוין לזרוק בגד זה שלא נתכוין לגד הנרגלא וי"ל משום דהתחיל התנא לדרוש קרא דבגלא לדייה נקט ברישא נתכוין לזרוק בגד זה דרולה להזכיר הפשוט תחילה וא"ת אמאי איצטריך בגלא דבגלא לפטור נתכוין להרוג הבהמה והרג האדם ע"כ היינו לא נתכוין לזרוק בגד אחר לא נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע וי"ל דהתם איצטריך כגון שהיו הבהמה והאדם ג) זה בגד זה א"א כאבור בהמה ונמצא אדם ותימה דהא פליגי רבי ורבנן בנשמטו הבראן מקמו ומן הענ המתבקע דמר מחייב בהאי ברש אלו הן הגולין אמאי חייב והא הוי כמו נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע שנתכוין לנקע עינים שלפניו והלך למרחוק ד): **ואמר** רבה זרק כלי מראש הגג. רבה גרסינן דרבא מספקא ליה לעיל (דף יח:) אי בתר מעיקרא אזלינן אי לא ואקאמר דנפשוט מרבה שהוא רבו:

קדם וסילקו. פירש רב אלפס דרבה לטעמיה דלית ליה דינא דגרמי ברש הגוזל קמא (לקמן דף לא.) ולר"י נראה דהא גרמא בנזקין הוא ופטור לכולי עלמא: **זרק** תינוק מראש כו'. לא דמי לדרא טריפה דפטור לכולי עלמא באלו הן הנשרפין (סנהדרין דף עח.): כגון

לא קמ"ל. אמר רבא ג) היתה אבן מונחת בחיקו ולא הכיר בה מעולם ועמד ונפלה לענין נזקין חייב כדאמר אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד. ירושל' אמר ר' יצחק מתניתא כשהיו שניהן ישנים אבל אם היה אחד ישן ובא אחר וישן אצלו הבא לישן הוא המועד. ולענין ד' דברים פטור דכתיב והכה איש את רעהו באבן או באגרוף אבן דומיא דאגרוף מה אגרוף דאית ליה ידיעה אף אבן דאית ליה ידיעה. נקוט האי כללא בידך דלא מחייב בד' דברים אלא בתר ידיעה נכונה. לענין שבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה. פי' מלאכת מחשבת שמחשבת עליה לעשותה. לענין גלות פטור דכתיב מכה נפש בשגגה מכלל דהויא ליה ידיעה והא לא הוה ליה ידיעה בה מעולם. לענין עבד כגון דנפלה אבן זו מחיקו ושיכרה שן עבדו או סימת עינו לתנא קמא יצא לחירות ר"ש ב"ג כיון דלא

ג) לקמן פה:, ב) [לקמן ס. ביצה יג: חגיגה י: סנהדרין סב: זבחים מז. כריתות יט:], ג) קדושין כד:, ד) [שבת עג. ע"ש], ה) מכות ז:, ו) [שבת מז:], ז) [עיין לעיל יח:], ח) לעיל י: סנהדרין עח., ט) [ויקרא כד], י) [שמות כא], כ) [ל"ל מבבלי דעתן], ל) גי' רש"ל זה ע"ג זה, מ) [ועיין תוספות סנהדרין עז: ד"ה מתמה],

גליון הש"ס

גמ' לענין גלות חייב. עיין לקמן דף לב ע"ב תוס' ד"ה מאן: **שם** והיו תחתיו כרים. עיין לקמן דף לג ע"א תוס' ד"ה והוליף: **שם** ופלקן **פטור.** עי' סנהדרין עז ע"א תד"ה סוף:

מוסף רש"י

ליתן צער במקום נזק. ואע"פ שיש שם משלומי המזק משלם לף הצער (לקמן פד.) שאע"פ שנתן לו דמי ידו אין פוטרים אותו מן הצער לומר הואיל וקנה ידו יש עליו לתתה בכל מה שירצה, אלא אומרים יש לו לתתה בכסף שאינו מצטער כל כך, וזה מתנה בנכרגל ומעבו (שמות כא כה). **מלאכת מחשבת אסרה תורה.** שנתכוונה פרשת שבת למלאכת המשכן בריקבל, והשם מלאכת מחשבת כתיב (ביצה יג:) ומלאכת מחשבת שהעשה אותה מתכוון למלאכה גמורה אלא שעבר בשבת או כשבור שמלאכה זו מותרת (זבחים מז. וכעי"ז חגיגה י:) שהשב לעשות ואם (סנהדרין סב:) שהשב ומתכוין למלאכה זו עצמה (כריתות יט:). **חתור לי שיני.** לנקבה ולגבר שביב מוסבה (קדושין כד:). **אשר לא צדה.** שלא מתכוין לזרוק בלבו ובסמוך לו אלא למקום אחר, אבל לא היה יודע שיש שם אדם. **פרט למתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע.** וכן לזרוק ארבע וחרק ארבע (מכות ז: ובהגהות ר"ב רגשבורג הגיה: חרק שתים, עי"ש). **באומר כל מקום שתרצה תנוח.** וכיון דלא איכפת ליה הוא ליה קיום מתשבה בתרוייהו (שבת צז:). **ושברו במקל.** קודם שנת, **פטור.** המשברו ומייב הזורק (לעיל יח:).

רבינו חננאל (המשך)

חייב אלא נזק בלבד ולא ד' דברים דבשוגג הוא ועלה אמר' מנא הני מילי אמר חזקי' פצע תחת פצע לחייבו על השוגג כמזיד ועל האונס כרצון. ואקשי' האי מיבעי לי שאע"פ שמשלם הנזק חייב גם צער הפצע ופרק' (גם) אם כן היה לכתוב פצע בפצע דדרשינן פצע זה הנזק בפצע זה הצער שבפצע והואיל ולא כתב כך אלא כתב פצע תחת פצע ש"מ לתת צער במקום נזק וש"מ לחייב השוגג כמזיד ג) שלא תאמר אם אין נזק משלם צער אבל נזק וצער

תורה אור השלם

1. כּוּדָה תַּחַת כּוּדָה פֶּצַע תַּחַת פֶּצַע חַבּוּרָה תַּחַת חַבּוּרָה: שמות כא כה
2. וְכִי יַכֶּה אִישׁ אֶת עֵין עַבְדּוֹ אוֹ אֶת עֵין אֲמָתוֹ וְשִׁחֲתָהּ לַחָפְשִׁי יְשַׁלְּחֶנּוּ תַּחַת עֵינוֹ: שמות כא כו
3. וְהִקְרַיְתֶם לָכֶם עָרִים עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם וְנָס שָׁמָּה רֹצֵחַ מַכֵּה נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה: במדבר לה יא
4. וְאֲשֶׁר לֹא צָדָה וְהָאֱלֹהִים אִנָּה לְיָדוֹ וְשַׂמְתִּי לְךָ מָקוֹם אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה: שמות כא יג

רבינו חננאל

הניזק אם הייו לו פירות טמונין בביתו ודרסה אותן והזיקם [משלם] נזק שלם קרן שבראשות הרבים חצי כופר אינו דין שמשלם בראשות הניזק כופר שלם. ומקשינן תוב מה לטמון שכן ישנו בבור ואע"פ שאינו חייב לטמן באש חייב בטמון בבור ואין בבור כופר. איזה טמון חייב בבור י"ש מ"י ש'אומר' עובר במעי פרה שאם נפלה פרה מעוברת בבור משלם הפרה ועוברה. ר'קשי'א ר'ה'א ק'יימא ל'ן דעובר ירך אמו הוא ולדברי הכל פחות מבן ט' מתכשר בשחיטת אמו ר'כמ"ר ר'אירת ד'ולתי' ד'ו מר'כיחרת ל'דחות ד'ה ר'פי'. ר'יש מ"י ש'אומ'רים הבור עצמו אם הוא טמון כדתנן לא כסהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומתחייב הנה אע"פ שהבור אם הוזק בו שור חייב נזק שלם ואין בו כופר. ופירק מנזקי כלים טמונים ג) מה' לה' ש'הן בבור. הכלים גלרים פטור דקיימא לן שור ולא אדם חמור ולא כלים טמונים מיבעיא ואבש נמי כלים טמונים פטור דמייתו להו מקמה מה קמה בגלוי אף כל בגלוי. והכי קאמר ומה רגל שפטורה ברשות הרבים בכלים טמונים ברשות הניזק נזק שלם קרן שברה"ר חצי כופר ברשות הניזק אינו דין שישלם כופר שלם. איכא למיפרך מה לנזקי כלים טמונים שכן ישנן באדם כדתנן אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד בין ער בין ישן וכו' ואין כופר באדם כדאמרינן לעילא ונדחת הא דרב שימי ראסק' דר' טרפון מכופר דרגל גמר והכי קאמר ומה רגל שברה"ר פטור ברשות הניזק כופר שלם לדברי הכל קרן שברה"ר חצי כופר אינו דין שברשות הניזק כופר שלם ואיפשיטה בעיין דרגל שדרסה על תינוק בחצר הניזק והרגתו חייב כופר שלם: **מתני'** אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד כו' שמעינן ממתני' דקתני מי שסימא עין חבירו אינו

ד) מאוי ל"ל ולינא למימר דמה לניזקין שכן ישנם בנור לאפילו כלים גלוים כו'. ג) נראה דמתניתא שלא תאמר וכו' עד קמ"ל שיש בשורה הקודמת אלא מיתות גם לענין הפסד. ג) בגמרא אתא רבה.

מסורת הש"ס

פטורין. דבעינן שיכה כל נפש מלסיו כל הנפש ופטורים ממיתה. לר' יהודה בן בתירא חייב זה שקינלו בשייף מפני שקירב את מיתתו: **כש שור.** מועד: **וקבלו בקרניו.** ומת: **פלוגתא דר' ישמעאל ורבנן.** לענין כופר לר' ישמעאל דאמר כופר

בבש עליו כו'. נאלו הן הנשרפין (סנהדרין דף עו: ושם) מפרש דריש נקט כנס לרבותא ופיפא נקט דחפו לרבותא: **קרע** בסותי חייב. תימה היכי מייתי ראיה דלמא שאני הכא שהיה לו להסיר הגחלת מעל בגדו תדע מדנקט רבה על בגדו חייב מכלל דעל בשרו פטור והתם נקטן (דף נב.) תנן סמא את עיני אפי' על מנת לפטור חייב אלא ע"כ על בשרו פטור משום שהיה לו להסיר כמו בעל לבו ומת וי"ל דהא פשיטא ליה דמעל בשרו יסיר הגחלת ומעל בגדו לא חייש ולא איצטריך לאתויי ראיה אלא אלא תאמר כיון שמניח על בגדו והוא שותק א"כ דעתו הוי שיפטר דהא אשכחן אפי' במצוה לקרוע דחייב:

הניח גחלת **על לב עבדו כו'.** כשעבד כפות ורבו עומד אלא איירי כדפרישית לעיל (דף כב: ד"ה והיה) ומיירי אלא מת העבד אלא חוזק ולהכי מספקא ליה שמא לא יחוש הרב לשלקו מפני שישלם לו דמי מזקו:

הדרן עלך ביצד הרגל

המניח. ואיכא נמי דקרו לחביתא כדא ולכדא חביתא. תרוייהו צריכי שאם התנה לתת לו כד והקנה לו בסודר ונתחייב הלוקח לתת דמים יכול הלוקח לומר לא אתן לך דמים אם לא תתן לי חבית דקרי ליה לחביתא כדא לפי שהוא מוחזק ולא אזלינן בתר רובא ואם התנה לתת לו חבית ונתן הלוקח דמים יכול לומר לו המוכר לא אתן לך אלא כד דקרי לכדא חביתא ולא אזלינן בתר רובא ואומר ר"ת דאפי' רב דאמר בפרק המוכר פירות (ב"ב דף נב. ושם ד"ה וליחזי) ולקמן בהפרה (דף מו.) הולכין בממון אחר הרוב גבי המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן הכא מודה שיכול המוחזק לומר למוצית אע"פ שהרוב מסייעך לא תוציא ממני ממון דקים לי בנפשאי שאני מן המיעוט אבל בנמצא נגחן לא מצי אמר מוכר קים לי בנפשך שאתה מן המיעוט דזבני לנכסתא דאדרבה יאמר הלוקח למוכר אתה הטעתני דקים לי בנפשאי שאני מן הרוב דזבני לרדיא ולא"ת ונחזי אי דמי כדא אי דמי חביתא כדפריך לקמן ברים הפרה (שם) ובהמוכר פירות (ב"ב דף נב.) וניחזי אי דמי לדיא לרדיא ושם אפרש בע"ה לאפילו לרבנן דפליגי אר' יהודה בהמוכר את הספינה (שם דף עז:) גבי מכר הצמד לא מכר הנקר דלית להו הדמים מודעיים פריך וי"ל דלא שייכא הכא הודעת דמים דקרובים דמי הכד לדמי החבית א"נ שמכר לו כדים או חביות שהם מאתים זוז ולא שייך לומר בזה הודעת דמיס כלל ומיירי דאית ליה זוזי שייך לומר שקול כ) כדך בזוזך ולספרים דגרסי בהפרה ובהמוכר פירות אי דליתנהו להנך זוזי צריך לאוקמי שיש לוקח מעות המכר והקנה לו אגב קרקע או אחר כך החלו הכדים והחביות אי נמי הכי פירושו מהו דמימא זיל בתר רובא אע"פ שהדמים מסייעים למוחזק קמ"ל וה"ה דהוי מצי למימר איפכא מהו דמימא זיל בתר חזקה קמ"ל דאין הולכין בתר חזקה אלא אחר הרוב אם הדמים מסייעין לרוב אלא משום דמתניתין מוכחא דבא להשמיענו דלא אזלינן בתר רובא דכד וחבית חדא ניהו ולפי זה אתי שפיר עפי אליבא דרב מתליבא דשמואל מדשמעינן דלא אזלינן בתר רובא אלא היכא שהדמים מסייעים למוחזק ולא שמעינן זה בתקוס דאין הדמים מסייעים:

קמ"ל

לבו היה לו להסירה לא הסירה הוא הרג עצמו כן דין העבד ופטור או כממונו דמי כמו הנותן גחלת בכליו או בפירותיו או על גדי ונשרף שחייב כך דין העבד וחייב בתר דבעיא הדר פשטה עבדו כגופו והנותן גחלת בלב העבד בדלא כפית ויכול להסירה ולא הסירה ונשרף ומת פטור שורו כממונו וחייב:

הדרן עלך כיצד הרגל מועדת

המניח את הכד ברשות הרבים ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור ואם הוזק בה בעל הבית חייב. פתח בכד וסיים בחבית.

אמר רב פפא כד וחבית אחד הוא למאי נפקא מינה כלומר מה צורך לדקדק בזה ואמר למקח וממכר. קיימא לן כי הכד הוא פחות מן החבית שהכד שואבין בו מים 7) מן המעיין כדכתיב וכדה על שכמה וההבית גדולה ממנה ואם אמר אדם לחבירו חבית אני מוכר לך ורזב אותו המקום קורין לגדולה חבית ולפחותה ממנה כד ומיעוטא קרו נמי לחביתא כדא ולכדא חביתא. והמוכר אומר כדא מכרתי לך והלוקח אומר חבית קניתי ממך מהו דתימא זיל בתר רובא ורובא

לא שיברו בחיבוטו בקרקע היה ודאי נשבר. וכן אם זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות וסילקן כגון שהיו קשורין בחבל והיה ראש החבל כידו בראש הגג ומשך החבל ונמשכו הכרים ונפל הכלי ונשבר פטור הזורק מפסק פסיק גירי. ואמר רבה זרק תינוק מראש הגג ובא אחר וקיבלו בסייף חלוקת ר' יהודה בן בתירא ורבנן דתניא הכוהו ר' בני אדם כו' לרבנן הזורקו והמקבלו בסייף שניהן פטורין דמפני שלא הרג והמקבלו בסייף אדם מת קיבל לר' יהודה בן בתירא המקבלו בסייף חייב שקירב מיתתו והזורקו פטור בא שור וקיבלו בקרניו והרגו חלוקת ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא היא. דתניא ונתן פדיון נפשו דמי ניזק. ר' ישמעאל אומר דמי מזיק לרבנן ג) דאמרי דמי ניזק חייב בעל השור בכופר שהרי שורו הרג לר' ישמעאל דאמר דמי מזיק פי' המזיק הוא היה חייב מיתה מפני שלא שמר שורו כאילו הוא הרג ורחמנא חס עליה לשלם כופר לפי שלא עשה מעשה בידים והכא אפילו הוא בעצמו בכי האי גוונא לא היה מתחייב דהא רבנן דפליגי עליה דר' יהודה בן בתירא פטרי ליה וכל שכן על שורו. אמר רבה היה ישן בראש הגג ונפל ונתקע באשה או כיוצא בה והזיק חייב בד' דברים דקיימא לן אין קישוי אלא מדעת והוה כאלו יש כוונה רדיעה וחייב בכל חרץ מן הבושת דתנן אינו חייב בושת עד שיהא מתכוין ובימתו לא קנה שנאמר יבמה יבא עליה וקיימא לן עד שיתכוונו

פטורין ר' יהודה בן בתירא אומר בזה אחר זה האחרון חייב מפני שקירב מיתתו בא שור וקבלו בקרניו פלוגתא דר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא ורבנן דתניא [6] ונתן פדיון נפשו [א] דמי ניזק ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא אומר דמי מזיק [ב] ואמר רבה נפל מראש הגג ונתקע באשה חייב בד' דברים [ג] וביבמתו לא קנה חייב בנזק בצער בריפוי בשבת אבל בשת לא דתנן [ג] אינו חייב על הבשת עד שיהא מתכוין ואמר רבה [ד] נפל מראש הגג ברוח שאינה מצויה והזיק ובייש חייב על הנזק ופטור בד' דברים [ה] ברוח מצויה והזיק ובייש חייב בד' דברים ופטור על הבשת [ו] ואם נתהפך חייב אף על הבשת דתניא ממשמע שנאמר [2] ושלחה ידה איני יודע שהחזיקה מה ת"ל והחזיקה לומר לך [ז] כיון שנתכוין להזיק אע"פ שלא נתכוין לבייש ואמר רבה [ח] הניח לו גחלת על לבו ומת פטור [ט] על בגדו ונשרף חייב אמר רבא תרוייהו תנהי על לבו דתנן [י] כבש עליו לתוך האור או לתוך המים ואינו יכול לעלות משם ומת חייב [כ] דחפו לתוך האור או לתוך המים ויכול לעלות משם ומת פטור בגדו דתנן [ל] לקרע את כסותי שבר את כדי חייב על מנת לפטור פטור בעי רבה הניח גחלת על לב עבדו מהו כגופו דמי או כממונו דמי אם תמצא לומר כגופו דמי שורו מהו הדר [מ] פשטה עבדו כגופו שורו כממונו:

הדרן עלך ביצד הרגל

המניח [נ] את הכד ברה"ר ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור ואם הוזק בה בעל החבית חייב בנזקו: **גמ'** פתח בכד וסיים בחבית [ס] ותנן נמי זה בא בחביתו וזה בא בקורתו נשברה כדו של זה בקורתו של זה פטור פתח בחבית וסיים בכד [ע] ותנן נמי [פ] זה בא בחביתו של יין וזה בא בכדו של דבש נסדקה חבית של דבש ושפך זה יינו והציל את הדבש לתוכו אין לו אלא

שכרו פתח בכד וסיים בחבית אמר רב פפא היינו כד היינו חבית למאי נפקא מינה למקח וממכר היכי דמי אילימא באתרא דכדא לא קרו חבית וחבית לא קרו כדא הא לא קרו לה לא צריכא דרובא קרו לה לכדא כדא ולחביתא חביתא ואיכא נמי דקרו לחביתא כדא ולכדא חביתא מהו דתימא זיל בתר רובא

פטורין. דבעינן שיכה כל נפש מלסיו כל הנפש ופטורים ממיתה. לר' יהודה בן בתירא חייב זה שקינלו בשייף מפני שקירב את מיתתו: **כש שור.** מועד: **וקבלו בקרניו.** ומת: **פלוגתא דר' ישמעאל ורבנן.** לענין כופר לר' ישמעאל דאמר כופר במזיק שיתמיין משלם כופר אבל לרבנן דשיתמיין בזיק אמי לא הוה ליה דמים ופטור: **ונתקע באשה חייב בד' דברים.** וכגון שנפל ברוח מצויה דהוה ליה קרוב למזיד: **וביבמתו לא קנה.** אע"פ ששניו (יבמות דף נג:) הכא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד קנה הני מילי היכא דמתכוין לביאת אשה אחרת אבל זה לא נתכוין לשום ביאה הלכך לא קנה ואם חזר ועשה אחד מן האחין בה מאמר פסלה עליו: **ואם נהפך.** [לאחר] שהתחיל לנפול דמתכוין לנפול על האדם להנאתו: **חייב אף על הבשת.** אע"פ שלא נתכוין לשם בשת: **על לבו ומת פטור.** שהיה לו לשלקה: **חייב.** דהא דלא שלקה שכר אתבעייניה ליה בדינא ויפרע לי: **כבש עליו.** שתקפו אש עד שמת: **חייב.** דה"ק ליה אם תרצה קרע ושלם אבל פירש לו ע"מ פטור: **עבדו כגופו דמי.** ואם הניח אדם אדם גחלת על לב עבדו פטור שהיה לו לעבד לשלקה: **שורו כממונו.** שאין בו דעת לשלקה וחייב:

הדרן עלך ביצד הרגל

המניח אם הכד. ושברה פטור. בגמרא [ע"ב] מפרש טעמא: **ואם הוזק בה.** הנתקל: **בעל החבית חייב.** מפרש בגמ' [שם]: **גמ' נשברה כדו של זה בקורתו של זה פטור.** שלשיתן רשות להלך: **פתח בחבית.** דקתני זה בא בחביתו: **וסיים בכד.** דקתני נשברה כדו של זה כו': **והציל את הדבש לתוכה.** מפני שהדבש דמיו יקרים: **שכרו.** כשאר פועל ואין בעל הדבש משלם דמי היין: **פתח בכד.** דקתני זה בא בכדו של דבש: **וסיים בחבית** דקתני נסדקה חבית של דבש: **למקח וממכר.** שכיל המוכר לתת לו איזה שילה ואפילו התנה עמו חבית דמשמע גדולה נותן לו כד שהיא קטנה אין

פטורין ר' יהודה בן בתירא אומר בזה אחר זה האחרון חייב מפני שקירב מיתתו בא שור וקבלו בקרניו פלוגתא דר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא ורבנן דתניא [6] ונתן פדיון נפשו [א] דמי ניזק ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא אומר דמי מזיק [ב] ואמר רבה נפל מראש הגג ונתקע באשה חייב בד' דברים [ג] וביבמתו לא קנה חייב בנזק בצער בריפוי בשבת אבל בשת לא דתנן [ג] אינו חייב על הבשת עד שיהא מתכוין ואמר רבה [ד] נפל מראש הגג ברוח שאינה מצויה והזיק ובייש חייב על הנזק ופטור בד' דברים [ה] ברוח מצויה והזיק ובייש חייב בד' דברים ופטור על הבשת [ו] ואם נתהפך חייב אף על הבשת דתניא ממשמע שנאמר [2] ושלחה ידה איני יודע שהחזיקה מה ת"ל והחזיקה לומר לך [ז] כיון שנתכוין להזיק אע"פ שלא נתכוין לבייש ואמר רבה [ח] הניח לו גחלת על לבו ומת פטור [ט] על בגדו ונשרף חייב אמר רבא תרוייהו תנהי על לבו דתנן [י] כבש עליו לתוך האור או לתוך המים ואינו יכול לעלות משם ומת חייב [כ] דחפו לתוך האור או לתוך המים ויכול לעלות משם ומת פטור בגדו דתנן [ל] לקרע את כסותי שבר את כדי חייב על מנת לפטור פטור בעי רבה הניח גחלת על לב עבדו מהו כגופו דמי או כממונו דמי אם תמצא לומר כגופו דמי שורו מהו הדר [מ] פשטה עבדו כגופו שורו כממונו:

הדרן עלך ביצד הרגל

המניח [נ] את הכד ברה"ר ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור ואם הוזק בה בעל החבית חייב בנזקו: **גמ'** פתח בכד וסיים בחבית [ס] ותנן נמי זה בא בחביתו וזה בא בקורתו נשברה כדו של זה בקורתו של זה פטור פתח בחבית וסיים בכד [ע] ותנן נמי [פ] זה בא בחביתו של יין וזה בא בכדו של דבש נסדקה חבית של דבש ושפך זה יינו והציל את הדבש לתוכו אין לו אלא

שכרו פתח בכד וסיים בחבית אמר רב פפא היינו כד היינו חבית למאי נפקא מינה למקח וממכר היכי דמי אילימא באתרא דכדא לא קרו חבית וחבית לא קרו כדא הא לא קרו לה לא צריכא דרובא קרו לה לכדא כדא ולחביתא חביתא ואיכא נמי דקרו לחביתא כדא ולכדא חביתא מהו דתימא זיל בתר רובא

מודעיים פריך וי"ל דלא שייכא הכא הודעת דמים דקרובים דמי הכד לדמי החבית א"נ שמכר לו כדים או חביות שהם מאתים זוז ולא שייך לומר בזה הודעת דמיס כלל ומיירי דאית ליה זוזי שייך לומר שקול כ) כדך בזוזך ולספרים דגרסי בהפרה ובהמוכר פירות אי דליתנהו להנך זוזי צריך לאוקמי שיש לוקח מעות המכר והקנה לו אגב קרקע או אחר כך החלו הכדים והחביות אי נמי הכי פירושו מהו דמימא זיל בתר רובא אע"פ שהדמים מסייעים למוחזק קמ"ל וה"ה דהוי מצי למימר איפכא מהו דמימא זיל בתר חזקה קמ"ל דאין הולכין בתר חזקה אלא אחר הרוב אם הדמים מסייעין לרוב אלא משום דמתניתין מוכחא דבא להשמיענו דלא אזלינן בתר רובא דכד וחבית חדא ניהו ולפי זה אתי שפיר עפי אליבא דרב מתליבא דשמואל מדשמעינן דלא אזלינן בתר רובא אלא היכא שהדמים מסייעים למוחזק ולא שמעינן זה בתקוס דאין הדמים מסייעים:

קמ"ל

לבו היה לו להסירה לא הסירה הוא הרג עצמו כן דין העבד ופטור או כממונו דמי כמו הנותן גחלת בכליו או בפירותיו או על גדי ונשרף שחייב כך דין העבד וחייב בתר דבעיא הדר פשטה עבדו כגופו והנותן גחלת בלב העבד בדלא כפית ויכול להסירה ולא הסירה ונשרף ומת פטור שורו כממונו וחייב:

הדרן עלך ביצד הרגל מועדת

המניח את הכד ברשות הרבים ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור ואם הוזק בה בעל החבית חייב. פתח בכד וסיים בחבית.

אמר רב פפא כד וחבית אחד הוא למאי נפקא מינה כלומר מה צורך לדקדק בזה ואמר למקח וממכר. קיימא לן כי הכד הוא פחות מן החבית שהכד שואבין בו מים 7) מן המעיין כדכתיב וכדה על שכמה וההבית גדולה ממנה ואם אמר אדם לחבירו חבית אני מוכר לך ורזב אותו המקום קורין לגדולה חבית ולפחותה ממנה כד ומיעוטא קרו נמי לחביתא כדא ולכדא חביתא. והמוכר אומר כדא מכרתי לך והלוקח אומר חבית קניתי ממך מהו דתימא זיל בתר רובא ורובא

מסורת הש"ס

א) לקמן מ. מכות כ:, ב) יבמות נד., ג) לקמן פו:, ד) [לקמן לה.], ה) סנהדרין עו: [ע"ש], ו) לקמן נב., ז) לקמן לח:, ח) לקמן קטו., ט) [ויקרא כד], י) [רש"ל], כ) גי' רש"ל כדא כו' ופירוש על המוכר קאי וה"ה שהלוקח יכול לומר שקול כדך בזוזי היכא שהוא מוחזק ועיין תשובת הלב"ח,

תורה אור השלם

1. אם כֹּפֶר יוּשַׁת עָלָיו וְנָתַן פִּדְיֹן נַפְשׁוֹ כְּכֹל אֲשֶׁר יוּשַׁת עָלָיו:
שמות כא ל
2. כִּי יִקָּצוּ אֲנָשִׁים יַחְדָּו איש וְאָחִיו וְקָרְבָה אִשֶּׁת הָאֶחָד לְהַצִּיל אֶת אִישָׁהּ מִיַּד מַכֵּהוּ וְשָׁלְחָה יָדָהּ וְהֶחֱזִיקָה בְּמַבֵּשֶׁיו:
דברים כה יא

מוסף רש"י

פטורין. שאין ידוע על ידי מי נהרג (לעיל ל:). **ונתקע באשה חייב בד' דברים.** נמוק ועגר וכפיו ושנם, כדאמר בהתובל (לקמן פה:) פגע תמם פגע לרגום המוגג כמוגד ומוגם כרגון (יבמות נד:). **וביבמתו לא קנה.** דאין לגיאה (שם). **כבש עליו כו' או לתוך המים.** כבש, פרמ"ל בגנע"ן, מוחז לאמו של מכילו ומוקפו בנמים כדי שלא יוכל להריס לאמו ונגנער ומת (סנהדרין עו:).

הדרן עלך ביצד הרגל

זה בא בחביתו וזה בא בקורתו. ופגע זה בזה (לקמן לא:). **אין לו אלא שברו.** שכר כלי ושכר פעולה (לקמן קטו:).

רבינו חננאל

נחכוון פטור. ותניא הרי שהיה רבו רופא ואמר לו כחול לי עיני וסימאה כו'. הכיר בה ושכחה ועמד ונפלה לענין נזקין חייב ואפילו אנוס לענין ד' דברים פטור כדאמרינן. לענין גלות חייב דהא הות ליה ידיעה. לענין שבת פטור דכל מלאכה הנעשית שלא במחשבתו פטור. לענין עבד תלוקח רשב"ג ורבנן. נחכוון לזרוק שתים וזרק ד' והזיק חייב אבל בד' דברים פטור דהא לא נחכוון. לענין גלות ואשר לא צדה פרט למתכוון לזרוק כ' וזרק ד' הקרוב למויר ולא מתכפר ב) לו בגלות לענין שבת פטור דבעינן עקידה והנחה בכוונה לענין עבד חלוקת רשב"ג ורבנן. נחכוון לזרוק ד' וזרק ח' כו' פשוטה היא ופירושא בשבת פרק הזורק (דף צז ע"ב) ואמר רבה זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור מנא חבירא תבר כלומר ואפי'

רבינו חננאל (המשך)

שניהן לביאה. ואמר רבה נפל מן הגג ברוח גדולה וחזקה והזיק ובייש פטור בד' דברים דאנוס הוא וחייב בנזק אע"פ שהוא אנוס. נפל ברוח מצויה חייב בד' דברים דהא הוי ליה למידע וקרוב לכוונה ופושע הוא אבל בבושת פטור דבעינן כוונה מוכחת ואם נתהפך והזיק ובייש כיון שבהיפוכו נחכוון להזיק קיימא לן כיון שנתכוון להזיק אע"פ שלא נחכוון לבייש חייב. אמר רבה הניח גחלת על לב חבירו ומת פטור מאי טעמא היה לו להשליכה מעל לבו. הניח גחלת על בגד חבירו ונשרף חייב אמר רבא תרוייהו תנינהו דתניא דתפו לתוך האור או לתוך המים ויכול לעלות משם ומת פטור בגדו דתנן קרע את כסותי ושבר את כדי חייב ש"מ דאפילו אם אמר לו קרע וקרע חייב וכל שכן הרואה אותו שורף את בגדיו ולא הציל שחייב השורף בנזקין ולא אמרינן היה לו להציל ממונו אלא למזיק אמרינן ליה לא היה לך להזיק ממון חבירך וכיון שהזקתה נתחייבת. בעי רבא עבדו כגופו דמי והנותן גחלת בלבו ונשרף העבד כנותן גחלת בלב אדונו עצמו דמי מה בלב אדונו עצמו פטור דאמרינן כיון שיכול להסירה מעל

קה א מיי' פי"ח מהל' נזקי ממון הלכה ח סמג עשין מז:
קו ב מיי' פ"ב מהלכות יסודי התורה הלכה ד סמג עשין כא טור"ע חו"מ סימן תכו סעיף ד:
קז ג מיי' פ"ח מהלכות חובל ומזיק הלכה י סמג עשין ע טור"ע ח"מ סימן תכח סעיף ג:
קח ד ה ו ז מיי' שם הלכה יב טור"ע שם סעיף יח:
קט ח טור"ע ח"מ סי' שפג סעיף ג וסימן מיח סעיף יח:
קי ט מיי' פ"ד מהלכות חובל ומזיק הלכה כב סמג עשין ע טור"ע שם:
קיא י כ מיי' פ"ג מהל' רוצח הלכה ט:
קיב ל מיי' פ"ה מהל' חובל ומזיק הלכה יא סמג עשין ע טור"ע ח"מ סימן שפג סעיף ג:
קיג מ מיי' שם פ"ד הלכה כב ועיין בהשגות ובמ"מ ובנ"י שהאריך סמג שם טור"ע ח"מ סימן שפג סעיף ג וסימן מיח סעיף יח:
א נ מיי' פי"ח מהלכות נזקי ממון הלכה ה סמג עשין שם טור"ע ח"מ סימן מיג סעיף ג:
ב ס מיי' פי"ב מהלכות גזילה ואבידה הלכה ה סמג עשין עד טור"ע ח"מ סימן רסד סעיף ה:

קמ"ל דאין הולכין בממון אחר הרוב. תימה מה טעם אין הולכין ליתי בק"ו מדיני נפשות כדאמרינן בפ"ק דסנהדרין (דף ג:) ור' יאשיה מייתי ליה בק"ו מדיני נפשות ומה דיני נפשות דחמירי אמר רחמנא זיל בתר רובא דיני ממונות לא כ"ש ואפי' רובא דליתיה קמן אזלינן בדיני נפשות בתר רובא כדאמר בריש בן סורר ומורה (סנהדרין דף פט.) ו"ל דהתם גבי דיינים שאני דאשיב מיעוטו דידהו כמי שאינו וליכא למימר התם אוקי ממונא בחזקת מריה דהא ב"ד מפקי מיניה אבל גבי שאר ממון דאיכא מיעוטו וחזקה לא אזלינן בתר רובא: ה"ג **אמאי** פטור איבעי ליה לעיוני. אבל הך לא פריך אמאי מייב בנזקו כשהוזק איבעי ליה לעיוני כדפירשתי לעיל (דף כג. ד"ה ולמייב) דיותר יש לו לשמור שלא יזיק משלא יוזק * ולא שייך כאן כל המשנה ובא אחר ושיבה בו פטור (לעיל כ. כד:) דגבי אדם לא אמר הכי והא דאמר (לעיל דף כב. הניח מנוי גרו מבחוץ בעל הגמל פטור ולא אמר איבעי ליה לעיוני וי"ל דדוקא במקום הליכתו אמרינן איבעי ליה לעיוני וקלת קשה הא דאמר רבא לעיל כי אית לך רשות לסגויי עילאי ואמאי אית ליה רשות לסגויי הא בהמה נמי איבעי לה לעיוני כדמוכח בהפרה (לקמן דף נב:) דשור פקח ביום פטור וליכא למימר בממלא דה"ר שאינה יכולה לעבור אלא דרך עליה דא"כ לבעוטי נמי אית לה רשותא: **ושמואל** אמר **באפילה** שנו. והא דפליגי לקמן (דף כט.) אי נתקל פושע הוא או לא כגון שנתקל מעצמו ולא נתקל בשוס דבר אבל הכא שנתקל מחמת מכשול ולא איבעי ליה לעיוני אנוס הוא ואע"ג דלעיל (דף כו:) מרבינן אונס כרצון באדם המזיק מפצע תחת פצע אונס גמור לא רבי רחמנא דהא בירושלמי פוטר אותו שיצן ראשון אם הזיק לשני הכא אלא ליצן וכן בהגזל בתרא (לקמן דף קיב.) גבי הניח להם אביהם פרה שאולה כסבורים של אביהם היא וטבחוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול שכן [1]נהגו אבל מה שהזיקו לא דאנוסין הן ובמתניתין נמי תנן היה בעל חבית ראשון ובעל קורה אחרון דאם עמד בעל חבית ונשברה חבית בקורה פטור ונראה לדקדק דאדם המזיק דמפטר באונס [2](משום) שהוא כעין גרמה מדתניא בשלהי האומנים (ב"מ דף פב: ושם ד"ה וסבר) המעביר חבית ממקום למקום ושברה רבי יהודה אומר שומר חנם יצבע ושא שכר ישלם והשתא מדמחייב ושא שכר ופוטר שומר חנם ולא מחייב מטעם אדם המזיק ש"מ דבאונס דכעין גרמה אדם המזיק פטור ומדמה ר' יהודה נתקל לגרמה אבל באונס שהוא כעין גרמה שהיא קרובה לפשיעה יותר כדאמרינן בהשואל (ב"מ דף לד:) דגרמה קרובה לאונס ואגידה קרובה לפשיעה נראה דאדם המזיק חייב דא"ל לומר שלא יתחייב אלא בפשיעה וכן משמע לעיל דמחייב בנפל מן הגג ברוח שאינו מצויה ואע"ג דברוח שאינו מצויה מפטר הא שומר חנם כדאמרינן בסוף אריבעה וחמשה (לקמן דף מה.) גבי ארבעה נכנסו תחת הבעלים כו' וחיידין לשלם דמי שור לבעלים חוץ מבשומר חנם ומוקי לה כגון דנטריה שמירה פחותה דשומר חנם כלתה לו שמירתו והתם לא כלתה שמירתו ומייתי מדר' יהודה דמועד סגי ליה בשמירה פחותה דהיינו דלא שיכולה לעמוד ברוח מצויה ואין יכולה לעמוד בשאין מצויה אלמא אע"ג דמפטר שומר חנם מחייב הא אדם המזיק והיינו טעמא משום דהוי כעין אגידה ונתקל הוי כעין גרמה ופטור ביה אדם המזיק וכן מוכח בפרק הגוזל עצים (לקמן דף נט: ושם) גבי עבה אומן שקלקל דפריך למאן דפטר (בשומר) חנם מברייתא דתקנתו נתן בהמה לעבה ונבלה חייב מפני שהוא כרוצח שכר [3]אלמא ס"ד דמקשה אפי' בחנם חייב כמו שומר שכר שחייב על האגידה ומשני אימא מפני שהוא רוצח שכר ולפיכך בשכר חייב בחנם פטור דהוי כעין גרמה [עי' תוס' ב"מ פב: ד"ה וסבר וב"ב נג: ד"ה חייב]:

לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים. והא דתני (לקמן דף נב:) שור פקח ביום פטור דשור עיניו למעלה ומיבעי ליה לעיוני טפי מאדם: **הרי** אמרו לרכובה שלשה. י"מ דלענין שבישראל קאמר אבל אחרים הכל לפי המבייש והמתבייש ולר"י נראה דהיינו לגדול שבישראל דומיא דההיא דתנן בהמובל (לקמן דף 5.) סטרו נותן לו מאתים זוז ומוקי לה (לקמן ד' 55.) לגדול שבישראל: **קנסא** קמגבית בבבל. ואו קנסא אלא דין קנסא הוא כדאמרינן בהמובל (לקמן ד' פד:) דמילתא דלית בה חסרון כיס לא עבדינן שליחותייהו: **אלא** שבור את שיניו. דליכא פסידא אחרי מדאסר ליכנס שלא ברשות:

ומי

קמ"ל [4]דאין הולכין בממון אחר הרוב: ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור: אמאי פטור איבעי ליה לעיוני ומיזל אמרי דבי רב משמיה דרב בממלא רה"ר כולה חביות שמואל אמר באפילה שנו רבי יוחנן אמר בקרן זוית אמר רב פפא לא דיקא מתניתין אלא או כשמואל או כרבי יוחנן דאי כרב מאי אריא נתקל אפילו שבר נמי [5]אמר רב זביד משמיה דרבא הוא הדין דאפי' שבר והאי דקתני נתקל איידי דבעי למתני סיפא ואם הוזק בה בעל חבית חייב בנזקו דדוקא נתקל אבל שבר לא מאי טעמא הוא דאזיק אנפשיה קתני רישא נתקל אמר ליה ר' אבא לרב אשי הכי אמרי במערבא משמיה דר' [6]עולא [a]לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים הוה עובדא בנהרדעא וחייב שמואל בפומבדיתא וחייב [7]רבא בשלמא שמואל כשמעתיה אלא רבא לימא כשמואל ס"ל אמר רב פפא [8]קרנא דעצרא הוי דכיון דברשות קעבדי [9]איבעי ליה לעיוני ומיזל שלח ליה רב חסדא לר"נ [10]הרי אמרו לרכובה שלש ולבעיטה חמש [11]ולסנוקרת שלש עשרה לפנדא דמרא ולקופינא דמרא מאי [12]שלח ליה חסדא חסדא קנסא קא מגבית בבבל אימא לי גופא דעובדא היכי הוה שלח ליה דההוא גרגותא דבי תרי דכל יומא הוה דלי חד מנייהו אתא חד קא דלי ביומא דלא דיליה א"ל יומא דידי הוא לא אשגח ביה שקל פנדא דמרא מחייה א"ל מאה פנדי בפנדא למחייה אפילו למ"ד לא עביד אינש דינא לנפשיה במקום פסידא עביד אינש דינא לנפשיה דאתמר רב יהודה אמר לא עביד אינש דינא לנפשיה רב נחמן אמר עביד אינש דינא לנפשיה היכא דאיכא פסידא כ"ע לא פליגי דעביד אינש דינא לנפשיה כי פליגי היכא דליכא פסידא רב יהודה אמר לא עביד אינש דינא לנפשיה דכיון דליכא פסידא ליזיל קמיה דיינא ר"נ אמר [13]עביד אינש דינא לנפשיה דכיון דבדין עביד לא טרח מתיב רב כהנא [14]בן בג בג אומר אל תיכנס לחצר חברך ליטול את שלך שלא ברשות שמא תראה עליו כגנב אלא שבור את שיניו ואמור לו שלי אני נוטל א"ל

עמך

אין הולכין בממון אחר הרוב. היכא דמסתפקא לן מילתא כגון הכא וכגון (לקמן דף מו.) המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן לא אמרינן בתר רובא זיל ולחריסה קנאו והוי טעות אלא אמרינן המוליא מחבירו עליו הראיה ויכול לומר לו לשחיטה מכרתיו לך: **בקרן זוית.** שנכנסין ממבוי למבוי מן הצד הייתה בצד המבוי אצל הקרן וכשהחזיר זה פניו לא ראה אותה: **אלא אי כשמואל אי כר' יוחנן.** שהמניח לא פשע הלכך דוקא נתקל אבל שבר ברצון חייב: **דוקא נתקל אבל שבר.** ברצון ואמ"כ הוזק בחרסיו פטור בעל החבית דאיהו הוא דאזיק אנפשיה: **פנא ריפא.** נמי נתקל: **לפי שאין דרך בני אדם כו'.** אמתני' מהדר ליה תימא באפילה אי) בקרן זוית אלא אפי' באורה פטור הנתקל ודקשיא לך איבעי ליה עיוני ומיזל אין דרך בני אדם להתבונן בדרכים: **וחייב שמואל. את הנתקל לשלם: בשלמא שמואל כשמעתיה.** דמוקי למתניתין באפילה הא באורה חייב: **קרנא דעצרי.** קרן זוית הסמוכה לבית הבד: **דהואיל וברשות קעבדי.** שמנהגם היה כן כשהיתה בית הבד מלאה בני אדם היו הבאים מושיבין כליהם ברשות הרבים וממתינין עד שיצאו אלו: **הרי אמרו לרכובה שלש.** מנהג הדיינין לגבות מן הבועט את חבירו בארכובתו של בועט ג' סלעים לבשת לפי שגדולה בשת מכת הארכובה מדמיפת היד: **לבעיטה.** ברגל: **לסנוקרת.** אוכף של חמור שהכה בו את חבירו: **שלש עשרה.** סלעים לבשתו לבד חיוב שאר הדברים: **לפנדא דמרא.** בית יד של פוטיי"ר: **קופינא.** הבראל עצמו אלא הנקב: בשת קנס הוא: **גופא דעובדא.** דפנדא וקופינא: **גרגותא.** בור מים מכונסין להשקות שדות: **מאה פנדי.** ק' הכאות היה לו להכותו שהרי גזלו מימיו: **כפנדא.** היינו בית יד: **לא עביד אינש דינא לנפשיה.** ואפי' דין אמת לא יעשה הוא לעצמו אלא ילך אצל הדיין: **במקום דליכא פסידא.** אי אזיל לבי דינא דאדאזיל לבי דינא ואתי קא דלי האי ולא ידע מאי דלי אי שמא יכלו המים מן הבור ואין לו פרעון לזה דקא מפסיד כי האי גוונא עביד אינש דינא לנפשיה: **אל תיכנס לחצר חבירך.** בגניבה ובסתר אלא תראה עליו כגנב: **אלא שבור את שיניו.** כלומר קח בחזקה וקשיא לרב יהודה:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה אמאי כו' ולא שייך כאן כל המשנה. ועי' לקמן לב ע"א תוספות ד"ה והא הכא:

רבינו חננאל (המשך)

דאיכא פסידא עביד אינש דינא לנפשיה ומתי ליה לכתחלה וכל שכן דאי כבר מחייה דפטור דדינא קא עביד אמר לא מצינא דאיטרח לבי דינא. במקום דאיכא פסידא דברי הכל עביד אינש דינא לנפשיה רב נחמן אמר עביד אינש דינא לנפשיה: **פסק'** איתמר רב יהודה אמר לא עביד אינש דינא לנפשיה ושנינו לכולהו וקיימא לן כרב נחמן. והני כולהו בשינויא דרב נחמן הלכתא כותיה אמר הא דבן בג בג

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' פי"ג מהלכות נזקי ממון הלכה ה סמג עשין סח טוש"ע מ"מ סימן תיב סעיף ה:

ד ב ג מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ב:

ה ד מיי' פ"ג מהלכות חובל ומזיק הלכה ט סמג עשין ע טוש"ע מ"מ סימן תכ סעיף ה:

ו ה מיי' פ"ב מהלכות סנהדרין הלכה יב סמג עשין לז טוש"ע מ"מ סי' ד וכסא"ה שם:

לעזי רש"י

פרשי"ר [פרשוי"ר]. מעדר.

מוסף רש"י

דאין הולכים בממון אחר הרוב. אלא אחר המוחזק, אם יש לו שום טענה (רשב"ם ב"ב צב:).

רבינו חננאל

לא קרו לבדא חביתא קמ"ל כד היינו חבית ולא אזלינן בממון אחר הרוב והדין עם הנתבע ועל התובע להביא ראיה וכן הדין: **פיס'** ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור ואקשי' אמאי משום דנתקל בה אם שברה פטור. הוה לעיוני ומיזל. ואוקמ' רב למתני' בממלא רשות הרבים חביות שאין לו מאין לעבור אבל אם אינה מליאה אמרי' איבעי ליה לעיוני ומיזל ואם שיבר חייב וכן הדין. ושמואל אמר באפילה פטור אבל באורה אם שיבר חייב. ר' יוחנן אמר בקרן זוית פטור. וסוגיין דשמעתין בממלא רשות הרבים כולה אפילו אם שיבר פטור ובאפילה או קרן זוית נתקל פטור שיבר חייב וקיימא לן כר' יוחנן [1] דהא אמר רב פפא מתני' דייקא כוותיה ותוב הא תנן סתמא אדם מועד לעולם ואפי' אנוס חייב בנזק ושמואל ורב דחייבי בכי האי גוונא בנתקל כל שכן דמחייב בה ר' יוחנן ואסיק' דכי הוה עובדא בקרנא דבי עצרי הוה דכיון דברשות קא עבדי מחייבינן לעוברין ושבין לעיוני ומיזל אבל זולתם באפילה או בקרן זוית לא דאמרי' אין דרך בני אדם להתבונן בדרכים. שלח ליה רב חסדא לרב נחמן הרי אמרו לרכובה ג' פי' המכה את חבירו ברכובתו חייב לתת לו ג' סלעים. לסנוקרת פי' הכאה באגרוף תחת לחייו י"ג סלעים המכה את חבירו בפנדא דמרא פי' שופינא שהוא עץ המרא שחופר בו בקופינא דמרא כמה סלעין מחייבינן ליה שלח ליה רב נחמן חסדא חסדא קנסא אתה רוצה לגבות בבבל. הגד לי המעשה שבא לידך והגיד לו דגרגותא הוה לתרי דכל יומי דלי חד מנייהו אתא חד דלי ביומא דלאו דיליה וקם איהך למגעיה לא אשגח ביה שקל פנדא דמרא ומחייה אמר ליה רב נחמן כל כי האי גוונא אפילו רב יהודה דפליג עלי בהא מודה לי דכיון

---

1) מכאן עד שאין דרך וכו' הוגה גם בשיטה מקובצת על שם רבינו ז"ל ומכן כאן הוא משולב הכנה וי"ע.

1) [מוספתא פ"ו ע"ש], 2) בפ"ק לימא מו, 3) [עי' מוספות יומא פה. ד"ה להחזיר וכנ"מ כ: ד"ה מיסורא ובכתובות מו: ד"ה להחזיר ובסנהדרין ג: ד"ה דיני], 4) ל"ל נהנו, 5) ר"מ מ"ז, 6) עי' ר"מ מ"ש בשם תוס' פרק האומנין.

1) [לקמן מו: ד"ב נב:], 2) [לקמן כח., 3) ס"ל מלעצי וכן הוא בר"ש], 4) ס"ל רבה וכן לקמן, 5) פי' הרמב"ם קבן אלבעומיו כמו אוגד אגודה, 1) לקמן פד:, 1) [מוספתא פ"ו ע"ש], 2) בפ"ק לימא מו, 3) [עי' מוספות יומא פה. ד"ה להחזיר וכנ"מ כ: ד"ה מיסורא ובכתובות מו: ד"ה להחזיר ובסנהדרין ג: ד"ה דיני], 4) ל"ל נהנו, 5) ר"מ מ"ז, 6) עי' ר"מ מ"ש בשם תוס' פרק האומנין.

עמך. בתמיה [כלומר] וכי [נראה] בעיניך שתשובה זו הוגנת היא. ליטעמא אחרינא עמך תהא תשובה זו שאינה כלום: **דדין.** תבעהו לדין: **אומריס לו.** ב"ד שלו הוא נוטל מבעלי ליה: **מאי לאו.** דהוי עליון מועד לאי הוה שביק ליה ומיית דידיה ליכא פסידא דמשלם ליה כוליה: **כשם.** לאי הוה אזיל לבי דינא אדהכי מיית דיליה ולית ליה אלא פגנא נזקא: **להביא וליוחיו.** כגון אם היה זה טוענו שהאבן שלו ונרוך זה להביא שטר מכירה שקנאה: **שלנו ימיו.** שהגיע יובל: **מסרסב.** מפליר: **וחכל בו.** הרב בעבד: **לא הקמו כופר לשוב וגו'.** דרוש בה לשב למי שרולה לשוב לקלקולו ולהיות עבד. ליטעמא אחרינא לשב למי שדינו להיות שב אל משפחתו ואינו רולה: **לא הקמו.** לגרסו שוב ממון: **בעבדא גנבא.** דאיכא פסידא: **עד האידנא היתירא.** דכתיב אם אדוניו יתן לו אשה (שמות כא): **והשתא.** שהוא בן תורין: **איסורא.** ורשאי להלקותו ולהפרישו דהאי דינא לאו לנפשיה הוא: **הא שברה חייב.** ואוקמתא רב לעילא) בממלא רה"ר כולה חביות. אלמא לא עביד [איניש] דינא לנפשיה אפי' במקום פסידא: **בשאינה יכולה להגיל ע"י דבר אחר.** דבדין קא עבדת. אלמא לא עביד איניש דינא לנפשיה אפי' במקום פסידא כי הכא שבעלה מוכה כל שעה: **כשיכולה להגיל ע"י דבר אחר.** דלא דינא עבדת: **פרע לשליח כ"ד.** שפטור על הנזקים: **לנקוט פורא וליתיב.** יקח מקל ויסב על דרך הראשון דהא דינא הוא דהא אמרת מה שנתן נתן. אלמא חילוף מעליא הוי: **דרך עקלתון.** דלאו דינא הוא: **קרובה לזה.** לעניינו היושבין סמוך לאותו לד: **ורחוקה לזה.** לאותן הסמוכין לגד האחר שיהא צריכין להקיף כל סביבות השדה וכשהיתה בגמצע השדה לא היו מקיפין כל כך: **מ"ה.** דלאו חילוף הוא [א] אמאי שלו לא הגיעו: **לפוטרו מן המעשר.** דלף פאה הנשארת הפקר משינא ואע"ג דנקט לה איהו פטורה ממעשר: **חייב בפרט ובעוללות וכו'.** אע"ג דהפקר פטור מפאה דתנן (פאה פ"א מ"ד) כל שהוא אוכל ונשמר חייב במעשר וכפאה) אפ"ה כי האי הפקר חייב בכל הני כדמפרש טעמא בהגוזל עניים (לקמן לד.) דכתיב ביה) תעזוב יתירא: **ופטור ממעשר.** דלא כתיב ביה תעזוב יתירא אלמא הפקר כל דהו פטור ממעשר כדתנן) כל שהוא אוכל ונשמר חייב במעשר: **אלא שטיגפו כליו במים.** דרב מוקי למתניתין כשלא הפקיר את מימיו הלכך נמלא שנזוקו כליו של זה במומנו של זה והוי כי שורו:

ואי בתם אמאי חייב. בשלמא אי אייבי במועד יש לו להתחייב שאינו בהול והיה לו לשומטו אבל אי בתם אייבי לא אלקא דעתך שהיה לו לשומטו לפי שהוא בהול שירא להפסיד ולא מסיק אדעתיה לשומטו:

משבר ויוצא. אע"ג דלעיל אמרינן שהיה לו לשומטו היינו משום דליכא עיריתא בשמיטה יותר מבדמיפה אבל הכא לא אטרחוהו לבדקן זה על זה:

מניין לנרצע שבלו ימיו. אורחא דמילתא נקט שאז רגילות לברהב לפי שאינו יכול להשתעבד עוד בו:

טעמא דנתקל הא שבר חייב. אליבא דרב פריך דמוקי לה בממלא דבלא ממלא מודה ר"נ דאין לו לשבר דאיכא ליה לקגויי באידך גיסא דלא פליג אכולהו אמוראי דלעיל ולתרוייהו לא פריך דאע"ג דאייבי בממלא ליכא פסידא דלא דמי לאחר חבירו שאדם יכול להקיף ברה"ר ולילך בכל מקום שירצה: **לא** בשיכולה להציל על ידי דבר אחר. וכיון דיכולה להציל על ידי דבר אחר אפילו דין אינו:

ולינקוט פורא וליתיב. וס"ד השתא דשלו לא הגיעו לפי שאין יכול להזמין כל עוברי דרכים לבית דין:

אי הכי מה שנתן נתן **אמאי.** ולא גרסינן [אמאי] שלו לא הגיעו: (**אי** הכי) **אמאי** זה וזה **פאה.** דבשלמא אותו שנטלו הויא פאה הואיל דנטלו מדעתו אלא אותו שהניח אמאי דמילתא היה בדעתו שאם יטלו מלד אחר שיחזור ויזכה בה: **זה** וזה **פאה לפוטרו מן המעשר** בדתניא כו'. ומייתי לאיה דבשביל שחזר וזכה בו לא מחייבינן (א) כיון דמתחילה פאה גמורה היתה ונפטרה ופאה דמיפטרא מן המעשר לא מטעם הפקר דהא תנן במסכת פאה (פ"ו מ"א) ב"ש אומרים הפקר לעניים הפקר וב"ה אומרים אין הפקר עד שיפקיר אף לעשירים כשמיטה אלא היינו טעמא דמיפטרא כדדרשינן בספרי ובא הלוי כי אין לו אלא ונמלא עמך יצא זה שיש לו אלא ונמלא עמך שאם הוא לוי עני נוטל פאה וטעמא דב"ש דילפי מפאה דכתיב לעני ולגר תעזוב אותם מה ת"ל תעזוב אותם יש לך עזיבה אחרת שהיא כזו כגון הפקר לעניים ולא לעשירים ובית הלל ילפי משביעית דכתיב תשמטנה ונטשתה מה תלמוד לומר ונטשתה יש לך נטישה אחרת שהיא כזו כגון הפקר לעניים ולעשירים:

אבל

עמך בן בג בג יחידאה הוא ופליגי רבנן עליה רבי ינאי אמר מאי שבור את שיניו בדין אי הכי ואמור לו ואומרים לו מיבעי ליה שלי אני נוטל שלו הוא נוטל מיבעי ליה קשיא ת"ש [א]שור שעלה ע"ג חבירו להורגו ובא בעל התחתון ושמט את שלו ונפל עליון ומת פטור מאי לאו [ב]במועד דליכא פסידא לא [ג]בתם דאיכא פסידא אי הכי אימא סיפא [ד]דחפו לעליון ומת חייב ואי בתם אמאי חייב [ה]שהיה לו לשמטו ולא שמטו תא שמע [ו]הממלא חצר חבירו כדי יין וכדי שמן בעל החצר משבר ויוצא משבר ונכנס אמר ר"נ בר יצחק משבר ויוצא לב"ד משבר ונכנס להביא זכיותיו ת"ש [ז]מניין לנרצע שכלו לו ימיו ורבו מסרהבו בו לצאת וחכל ועשה בו חבורה שהוא פטור ת"ל [ח]לא תקחו כופר לשוב לא תקחו כופר לשב הכא במאי עסקינן בעבדא גנבא עד האידנא לא גנב והשתא גנב עד האידנא הוה אימתיה דרביה עליה השתא לית ליה אימתא דרביה עליה ר"נ בר יצחק אמר בעבד שמסר לו רבו שפחה כנענית עד האידנא היתירא והשתא איסורא ת"ש המניח את הכד ברה"ר ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור טעמא דנתקל בה [ט]הא שברה חייב אמר רב זביד משמיה דרבא הוא הדין אפי' שברה והאי דקתני נתקל איידי דקבעי למיתני סיפא אם הוזק בעל חבית חייב בנזקו דדוקא נתקל אבל [י]שבר לא דהוא אזיק נפשיה קתני רישא נתקל ת"ש [כ]וקצתה את כפה ממון מאי לאו בשאינה יכולה להציל ע"י דבר אחר לא שיכולה להציל ע"י דבר אחר אבל אינה יכולה להציל ע"י דבר אחר פטורה אי הכי אדתני סיפא ושלחה ידה פרט לשליח ב"ד לפלוג ולתני בדידה בד"א בשיכולה להציל ע"י ד"א אבל אינה יכולה להציל ע"י דבר אחר פטורה ה"נ קאמר בד"א בשיכולה להציל ע"י דבר אחר אבל אינה יכולה להציל ע"י דבר אחר נעשה ידה כשליח ב"ד ופטורה ת"ש [ל]הרי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו נטלה ונתן להם מן הצד מה שנתן נתן ושלו לא הגיעו ואי אמרת עביד איניש דינא לנפשיה לנקוט פורא וליתיב [מ]אמר רב זביד משמיה דרבא גזירה שמא יתן להם דרך עקלתון רב משרשיא אמר בנותן להם דרך עקלתון רב אשי אמר כל מן הצד דרך עקלתון הוא קרובה לזה ורחוקה לזה אי הכי אמאי שלו לא הגיעו לימא להו שקולו דידכו והבו לי דידי משום דרב יהודה [נ]דאמר רב יהודה [ס]מיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו ת"ש [ע]בעל הבית שהניח פאה מצד אחד ובאו עניים ונטלו מצד אחר זה וזה פאה וא"א עביד איניש דינא לנפשיה אמאי זה וזה פאה לנקוט פורא וליתיב אמר רבא מאי זה וזה פאה לפוטרן מן המעשר כדתניא [פ]המפקיר את כרמו והשכים בבקר ובצרו חייב בפרט ובעוללות ובשכחה ובפאה ופטור מן המעשר: **מתני'** נשברה כדו ברה"ר והוחלק אחד במים או שלקה בחרסית חייב רבי יהודה אומר [צ]במתכוין חייב באינו מתכוין פטור: **גמ'** אמר רב יהודה אמר רב [ק]לא שנו אלא שטינפו כליו במים אבל

(משם). **רב אשי אמר.** מתני' בכל דרכים שבעולם מיירי, הן יחידים הן עקלתון, ולא משום גזירה אלא משום דלולבו הוו עקלתון, דכל דרך שעתמין מלד אחד אלא היה שם דרך תחילה, יש בני אדם שעשאת להם רחוקה מן הראשונה ויש שעשאת להם קרובה יותר, דלאותן העומדים בעיר מלד דרך הראשון אז נעשית להם עכשיו דרך עקלתון ואין הרשות בידו לגזול את הרבים, וכיון דב אחי לבא לבוד זכיך ליכא מידי אלא חילוף טעמים בעין משמעות דתרשין איכא ביניהו (שם ק). אי הכי. מקשי לכולהו כיון דתקנת תמכים הוא אי דין הוא דאלו לא הגיעו, אם כן למה מה שנתן נתן, לימא להו כו' דמקח טעות הוא (שם). מיצר שהחזיקו בו רבים. לנשואו לאן דרך, אסור לקלקלו. ואע"פ שהוא של יחיד (ב"ב כו:). שאשוהו ומיקעוהו לחילוף והבעלים ידעו ושתקו, ודאי לרבים מחל, וכ"ש שנתן להם ההוא דרך בידים, הלכך מה שנתן נתן וכגון שהחזיקו (דשב"ם שם ק). **והשכים בבקר ובצרו.** וזכה ביה אילו עלמו (נדרים מד:) קודם שיבאו עניים לבצרו שיזכו בהפקר אם היו קודמין (לקמן צד.). **חייב בפרט ובעוללות ובשכחה ובפאה.** כמו משאר כרם (נדרים שם) דאע"ג דהפקר פטור מכולם, דכתיב תלוף שדך וכרמך, מהני תעזוב יתירא כי האי גוונא דלא הוי הפקר לפטור, ואע"פ שפטור מן המעשר, וכלל הני כתיב תעזוב יתירא כו' (לקמן צד. וכעי"ז חולין קלד: ותמורה ז. ונדה נא).

א) ג"ב לט:, **ב)** ב"ב יב. כו: ס: ק., **ג)** לקמן לד. נדרים מד: חולין קלד: תמורה ז. מה נא., **ד)** [לקמן ל.], **ה)** [לקמן ל.], **ו)** [ל"ל: ונשמר חייב בפאה], **ז)** [וקלא יט, כג], **ח)** [מעשרות פ"א מ"ח],

תורה אור השלם

1. וְלֹא תִקְּחוּ כֹפֶר לָנוּס אֶל עִיר מִקְלָטוֹ לָשׁוּב לָשֶׁבֶת בָּאָרֶץ עַד מוֹת הַכֹּהֵן:
במדבר לה לב
2. וְקָצַתָּה אֶת כַּפָּהּ לֹא תָחוֹס עֵינֶךָ: דברים כה יב

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה זה וכו' לא ממיינינן ליה במעשר כיון דמתחילה:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה מ"ה כו' אמאי שלו כו'. נ"ב נ"ע ועי' מוס' (ועי' בהגר"א סימן שמז):

רבינו חננאל

אומר שבור את שיניו ואמור לו את שלי אני נוטל כרב נחמן (דברים רבינא **ב)** נידחו ב) שור שעלה על גבי חבירו וכא בעל התחתון ושמט את שלו ונפל העליון ומת פטור הא נמי כרב נחמן ובשיגריא אוקמוה בתם דאית ליה פסידא חצי נזק ובמקום דאיכא פסידא אפילו רב יהודה מודה דעביד אינש דינא לנפשיה ואפי' הכי כיון דיכול להציל שור בשמיטה ודחפו לעליון ומת חייב. ג) הממלא חצר חבירו כדי יין גם זו כרב נחמן ורב נחמן בר יצחק שיגריא הוא דשני. ד) מניין לנרצע שכלו ימיו ורבו מסרהבו בו לצאת ואינו יוצא וחכל בו ועשה בו חבורה מניין שפטור ת"ל לא תקחו כופר לשוב. פי' לא תקח כופר לשוב לחזור אל משפחתו למסרב לשוב אל משפחתו כו' גם זו כרב נחמן ותיובתא לרב יהודה ומשני בעבדא גנבא דאית ליה פסידא. ורב נחמן בר יצחק משני כשרבו מסר לו שפחה כנענית ועד האידנא דהוא עבדא הות ליה התירא השתא דכלו ימיו ויצא לחירות איסורא ולאפרושי מאיסורא פטור החובל. ה) מתני' המניח את הכד ברשות הרבים ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור ודייקא מינה טעמא דנתקל הא שיבר חייב קשיא לרב נחמן